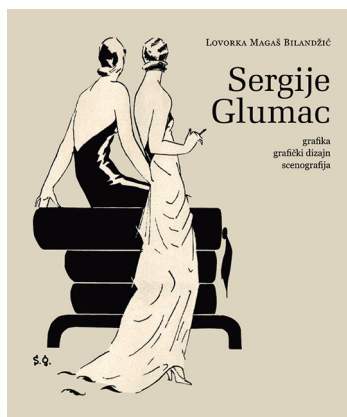

Ana Ereš
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

SERGIJE GLUMAC: GRAFIKA, GRAFIČKI DIZAJN, SCENOGRAFIJA

Publikacija *Sergije Glumac: grafika, grafički dizajn, scenografija* dr Lovorka Magaš Bilandžić, docentkinje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koja je 2019. godine objavljena u izdanju Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, predstavlja prvu sveobuhvatnu monografsku studiju o stvaralaštvu ovog umetnika, jednog od najinteresantnijih i nedovoljno poznatih aktera likovnog života Hrvatske i šireg jugoslovenskog prostora u periodu između dva svetska rata, koji je u domenima grafike, grafičkog dizajna i scenografije ostavio izuzetna ostvarenja. O stvaralaštvu ovog umetnika se do sada pisalo fragmentarno i u retkim prilikama, što iznenađuje kada se u obzir uzme da njegov opus obuhvata oko

četiri hiljade radova nastalih u različitim medijima i disciplinama vizuelnog izraza, od čega značajan deo umetnikovih radova predstavlja jedinstven primer inovativnog i avangardnog istraživanja u oblasti grafike, scenografije i grafičkog dizajna. Sergije Glumac (1903–1964) je domaćoj stručnoj javnosti poznat kao protagonista tzv. socijalne grafike, što je dominantan okvir za istorijskoumetničku kontekstualizaciju njegovog grafičkog rada. Listovi Glumčevog najpoznatijeg ostvarenja, grafičke mape *Le Metro* (1928), donedavno su bili izloženi u okviru nove postavke – izložbe *Sekvence. Umetnost Jugoslavije i Srbije iz zbirki Muzeja savremene umetnosti* u Beogradu.

Lovorka Magaš Bilandžić je u studiji sistematizovala i rekonstruisala Glumčev opus, koji je obuhvatao veliki broj do sada neidentifikovanih radova, a zatim analizirala, kontekstualizovala i valorizovala njegovo raznovrsno stvaralaštvo kroz šest celina koje hronološki i problemski mapiraju centralne aspekte njegovog umetničkog delovanja: period školovanja i umetničkog formiranja; eksperiment u domenu pozorišne i plesne internacionalne avangarde; grafičku i slikarsku delatnost u međuratnom periodu; stvaralaštvo u oblasti grafičkog dizajna; scenografski

angažman u zagrebačkom Narodnom kazalištu 1930-ih godina, rad u domenu grafike i grafičkog dizajna nakon 1945. godine. Uz veliki broj dragocениh ilustracija Glumčevog rada i srodnog vizuelnog materijala koji do sada u velikoj meri nije bio publikovan, monografija nudi i detaljan popis umetnikovih samostalnih i grupnih izložbi.

Svaka od navedenih etapa u Glumčevom stvaralaštvu je u monografiji precizno i detaljno prikazana na osnovu temeljno istražene arhivske građe i literature, te minuciozno kontekstualizovana spram različitih okvira onodobnih društveno-istorijskih, ekonomskih, kulturnih i umetničkih aktuelnosti. Tako poglavlje o umetnikovom školovanju donosi saznanja o metodologiji nastave grafike na zagrebačkoj Kraljevskoj akademiji, dok razmatranje njegovih skica za scenografiju i kostim pruža sveobuhvatni uvid u tendencije avangardnog pozorišta u Parizu i Berlinu prvih decenija dvadesetog veka i njihovu recepciju u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Posebno značajni segmenti ovog dela knjige predstavljaju analiza Glumčevog učešća na *Međunarodnoj pozorišnoj izložbi* (International Theatre Exhibition) u Njujorku 1926. godine, na kojoj su prikazane aktuelnosti radikalne pozorišne produkcije iz Evrope, i kontekstualizacija umetnikovog eksperimenta u polju mehaničkog i plastičkog teatra, koji je izdvojen kao jedinstven primer ovakvog istraživanja u hrvatskoj modernoj umetnosti. Interpretacija Glumčevog kubističkog opusa iz 1920-ih godina donosi za domaću historiografiju veoma značajno i do sada nedovoljno poznato znanje o pedagoškim principima francuskog umetnika Andrea Lota, u čijoj su školi studirali mnogi umetnici međuratne generacije sa jugoslovenskog prostora, što predstavlja značajni doprinos budućim istraživanjima stvaralaštva jugoslovenskih učenika Lotove škole. Neophodnost za revidiranjem postojećih interpretativnih okvira istorijskoumetničke nauke, kada je u pitanju razumevanje međuratne umetnosti, posebno je izražena u sistematičnoj analizi složene vizuelne strukture Glumčevih najpoznatijih dela, pomenute grafičke mape *Le Metro* i grafičke mape *Beton* (1931), koje su bez izuzetka u literaturi prepoznate kao primer socijalnih tendencija u grafici. Autorka knjige mapu grafika *Le Metro* čita u kontekstu dijaloga sa eksperimentalnim filmom u Nemačkoj i ekspresionističkom poetikom, naglašavajući postupak montaže, koji je karakterističan za filmsku sliku, kao ključan za razumevanje Glumčeve metodologije. Ističući da: „Glumac *socijalne teme* prikazuje lišene angažiranosti: njegove scene iz metroa ili s izgradnje tržnice predstavljaju poetizaciju velegrada, stroja i monumentalnih građevnih formi te bilježe čovekovu istodobnu fascinaciju i bojazan pred progresom“, kao i da je „Glumčev fokus ponajpre na prikazu suvremenog metropolisa i u tome je blizak modernistima: utjecaje ne crpi iz kruga socijalno angažiranih umjetnika nego iz drugih medija (filma, kazališta), a srodni su mu suvremeni američki autori koji su grafičkim ciklusima također veličali grad, tehnologiju i *machine eye*“, Lovorka Magaš Bilandžić ubedljivo koriguje dosadašnje razumevanje najpoznatijeg dela Glumčevog grafičkog opusa. Nove kontekste za razumevanje stvaralaštva Sergija Glumca autorka monografije nudi i kroz razmatranje njegovih internacionalnih

dometa, nastavljajući da njegov rad analizira iz perspektive izlagačkih praksi, pa dodatna značenja koje umetnikov grafički opus u međuratnom periodu implicira daje kroz rekonstrukciju učešća na *Troisième exposition de la gravure sur bois* u Parizu (1928) i Svetskoj izložbi u Barseloni (1929).

Svako poglavlje monografije, pored toga što pruža izuzetne uvide o Glumčevom raznovrsnom stvaralaštvu, donosi nova znanja o tendencijama i kontekstima oblasti umetničkog delovanja u kojima je Glumac bio aktivan. Ovo se posebno odnosi na poglavlje posvećeno grafičkom dizajnu koje funkcioniše i kao opsežnija studija o istoriji ovog vida vizuelne komunikacije u međuratnom periodu na hrvatskom prostoru i nudi temeljno razrađen metodološki okvir za istraživanje i interpretaciju istorije modernog grafičkog dizajna. Obimna Glumčeva produkcija u domenu plakata, oglasa i reklamnih kampanja je u knjizi pažljivo analizirana, kako u smislu formalno-morfološke analize, tako i u kontekstu društvene, ekonomske i kulturne funkcije modernih rešenja vizuelne komunikacije koje je u domaći reklamni prostor ovaj umetnik uneo. Glumčev precizan vizuelni senzibilitet zasnovan na dobrom poznavanju aktuelnosti u reklamnom dizajnu uz dobro razumevanje situacije na tržištu u studiji je detaljno razmatran, što čitaocu omogućava da se upozna sa različitim postupcima koje je ovaj umetnik sproveo u oblikovanju reklamnih rešenja: od uvođenja avangardnog jezika u komercijalni grafički dizajn, preko kampanja koje je za različite proizvode na jugoslovenskom tržištu izveo u stilu ar dekoa, do plakata za film koji su korespondirali sa istovremenim rešenjima američkog dizajna. O tome koliko je značenjski i kulturološki slojevit Glumčev rad u oblasti grafičkog dizajna dodatno upućuju kontekstualizacije njegovih reklamnih kampanja kao primera vizualizacije nove kulture tela i modernog plesa (vizuelni identitet za škole ritmičke gimnastike Jelisave Törne i Mirjane Dragane Janeček) i fenomena *nove žene* koja se javlja u reklamama za proizvode za pranje Lux i ilustracijama za naslovnice ilustrovanog časopisa *Svijet*.

Izraziti intermedijjski karakter Glumčevog opusa autorka eksplicira i u poglavlju koje se odnosi na njegovu scenografsku delatnost (1930–1937), kada je tokom šest pozorišnih sezona u Narodnom kazalištu u Zagrebu kreirao veliki broj scenografija za dramski, baletski i operski program. Precizna tipologija izvedena prema modelima oblikovanja scenskog prostora, koja obuhvata realistička (iluzionistička, realistička i naturalistička) i moderna (stilizovana i redukovana avangardna) rešenja, te komparativna analiza scenografskih predložaka sa radovima u drugim oblastima Glumčevog stvaralaštva, iznova naglašavaju kompleksnost njegovog pristupa umetnosti koja se adekvatno reflektuje kroz autorkin pažljivo odabran metodološki postupak – interpretacija svakog od segmenata umetnikove delatnosti konsekvatno ukazuje na paralele sa ostvarenjima u ostalim domenima, potvrđujući princip transfera vizuelnih formi i gestova iz jednog medija u drugi kao temelj Glumčeve oblikovne logike.

U izmenjenim društvenopolitičkim i umetničkim okolnostima nakon završetka Drugog svetskog rata, Sergije Glumac nastavlja da afirmiše medij grafike,

što je u monografiji studiozno predstavljeno u kontekstu položaja i razvoja ovog medija i njegovih institucionalnih i izlagačkih okvira u lokalnom jugoslovenskom okruženju. Rekonstrukcija Glumčevog angažovanja u strukovnim udruženjima (ULUH, Likum) i njegove saradnje sa Klubom prijatelja grafike Arta iz Beograda otkriva još jednu važnu ulogu koju je ovaj umetnik imao kao protagonist grafičke scene i zagovornik reaktualizacije ovog medija, čime je u monografiji osvetljen još jedan segment ne samo nepoznatog aspekta delovanja ovog umetnika već i dinamike jednog dela umetničkog života u socijalističkoj Jugoslaviji. Posebna pažnja u vezi sa ovim razdobljem Glumčevog stvaralaštva poklonjena je njegovom radu u oblasti grafičkog dizajna, posebno u polju turističke propagande, odnosno turističkog plakata, na osnovu čije analize je ponuđen izuzetno zanimljiv uvid u fenomen razvoja turizma u specifičnim okolnostima jugoslovenske socijalističke svakodnevice.

Monografija o Sergiju Glumcu je višestruko dragocen doprinos izučavanju moderne umetnosti i vizuelne kulture na jugoslovenskom prostoru. Pored toga što u istraživačkom i sadržajnom smislu predstavlja izuzetan primer monografske studije koja argumentovano uspeva da osvetli i revalorizuje nepravedno zanemaren opus svestrane umetničke ličnosti Sergija Glumca, ona u metodološkom pogledu pruža odličan model za priređivanje publikacije ovog tipa. Temeljan i savremen pristup razumevanju obimnog materijala koji je autorka uzela u razmatranje omogućava ne samo nova saznanja o značaju Glumčevog opusa, već i o različitim kontekstima u kojima se njegov rad razvijao i u kojima je funkcionisao. Zbog toga se knjiga *Sergije Glumac: grafika, grafički dizajn, scenografija* Lovorke Magaš Bilandžić čita ne samo kao monografski prikaz jednog umetničkog opusa već i kao višeslojna studija o istoriji moderne grafike, grafičkog dizajna i scenografije na hrvatskom umetničkom prostoru.